

บทที่ 7

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนเขตชานเมืองจังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนในท้องถิ่น กรณี ศึกษา ตำบลดอนแก้ว อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่มีวัตถุประสงค์สำคัญในการศึกษาค้นคว้า คือ

ศึกษาสภาพปัญหาของชุมชนในเขตชานเมืองจังหวัดเชียงใหม่ ศึกษาปัจจัยในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในเขตชานเมืองและทดลองปฏิบัติการแก้ไขปัญหาชุมชนในเขตชานเมือง โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนในท้องถิ่น

การวิจัยโดยการศึกษาสภาพปัญหาของชุมชนในเขตชานเมืองในเขตตำบลดอนแก้ว อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 10 หมู่บ้านและกำหนดปัญหาชุมชนจากสภาพความเป็นจริงของชุมชน ปัญหาชุมชน ในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม อันเป็นผลกระทบจากการขยายตัวของเมืองเชียงใหม่ และ ทดลองปฏิบัติการการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนในพื้นที่ตำบลดอนแก้ว อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ ในการศึกษาข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ปัญหา กำหนดแนวทาง (วางแผน) ในการแก้ไขปัญหาหารือร่วมกันกับองค์กรในชุมชน และ ผลักดันให้มีการแก้ไขปัญหาชุมชนร่วมกันโดยมุ่งให้สังคมที่คนอาศัยเป็นสังคมที่เข้มแข็ง สามารถแก้ไขปัญหาภายในชุมชนของตนได้อย่างเป็นระบบซึ่งมีผลการศึกษาดังนี้

1. ผลการศึกษา

1.1 ผลการศึกษาชุมชน

การศึกษาชุมชนทำให้ทราบถึงสภาพทั่วไป และข้อมูลของแต่ละหมู่บ้าน ทั้ง 10 หมู่บ้าน ในตำบลดอนแก้ว อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ พบข้อมูลดังนี้

ตำบลดอนแก้ว เป็นชุมชนลักษณะกึ่งเมืองกึ่งชนบทรูปแบบการดำเนินชีวิตเป็นทั้งการใช้ชีวิตแบบชุมชนเมืองและชุมชนชนบท ที่เรียกว่าเป็นชุมชนเขตชานเมือง

พื้นที่ของตำบล เป็นพื้นที่ที่ติดกับอำเภอเมือง และเป็นส่วนขยายของเมืองเชียงใหม่ ทำให้มีหน่วยงานของทางราชการจำนวนมากมาตั้งอยู่ในเขต ตำบลดอนแก้ว เช่น โรงพยาบาลนครพิงค์ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี เชียงใหม่ กองพันทหารปืนใหญ่ที่ ๓ กองพันพัฒนา กองพันสัตว์ต่าง(ค่ายตากสิน) ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดเชียงใหม่ ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา ๘ โรงเรียนนวมินทราชูทิศพายัพ ศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดเชียงใหม่

ศูนย์สงเคราะห์เด็กชายจังหวัดเชียงใหม่ ศูนย์พัฒนาที่ดงภาคเหนือ และศูนย์พัฒนาที่ดงจังหวัดเชียงใหม่

จากการขยายตัวของเมืองเชียงใหม่ที่ส่งผลกระทบต่อตำบลดอนแก้ว คือผู้มาใช้บริการของหน่วยงานภาครัฐที่ มาตั้งส่วนราชการ และการบริการสาธารณสุข ในเขตพื้นที่ ทำให้ประชาชนที่มาใช้บริการมีจำนวนมากขึ้น ทำให้เกิดการขยายตัวของเมือง และมีผลกระทบกับการดำเนินชีวิตของประชาชนในพื้นที่ในด้านการบริการสาธารณสุข และปัญหาสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นกับชุมชน

ประชากรของตำบลมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นจากการย้ายถิ่นจากเขตเมืองออกสู่บริเวณชานเมืองเป็นที่อยู่อาศัยในลักษณะของ บ้านจัดสรร อาคารชุด อาคารพาณิชย์ บ้านเช่า และห้องเช่า ตามการเจริญเติบโตของเมืองและการตั้งส่วนราชการของรัฐในเขตพื้นที่ ทำให้มีประชาชนมาอาศัยมากขึ้นและ บางส่วนได้บุกรุกที่สาธารณะเป็นที่อยู่อาศัย ทำให้มีปัญหาทางการเพิ่มจำนวนประชากร การบริการของหน่วยงานราชการ และปัญหาสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นภายในชุมชน

รูปแบบการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนเปลี่ยนไปจากการให้ความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกันเริ่มใช้การการดำเนินชีวิตแบบเมืองมากขึ้น โดย มีความเป็นอิสระ ต่างคน ต่างอยู่ ความร่วมมือกันในการทำกิจกรรมของชุมชนลดลง

เด็กและเยาวชนบางหมู่บ้านมีการแข่งขันกันสูง เด็กและเยาวชนส่วนมากเข้าไปเรียนในโรงเรียนเขตเมือง ทำให้มีการแข่งขันในด้านการเรียนสูง ต้องมีการเรียนพิเศษนอกเวลาเรียน และในวันเสาร์และวันอาทิตย์ เพื่อหาความรู้ในรายวิชาต่าง ๆ นอกจากการเรียนการสอนในชั้นเรียน ทำให้เด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนน้อย

ปัญหาของหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านว่ามีปัญหาที่ต่างกัน เนื่องมาจากการขยายตัวของเมืองแต่ก็มีปัญหาที่คล้ายกันคือปัญหาค่าครองชีพที่มี ค่าใช้จ่ายมากขึ้น ค่าครองชีพสูงขึ้น ทำให้เกิดภาระหนี้สิน และมีคนภายนอกย้ายมาอาศัยอยู่เพื่อทำงานมากขึ้นจึงทำให้เกิดปัญหาต่างมากขึ้น เช่น

- ปัญหาเรื่องแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงาน และเกิดปัญหาการลักขโมยตามมา
- ปัญหาที่อยู่อาศัยจากการที่มีคนย้ายมาอยู่มากขึ้นความหนาแน่นก็มีมากขึ้น และมีการสร้างหมู่บ้านจัดสรร อาคารชุด ห้องเช่า และการบุกรุกที่สาธารณะ
- ปัญหาการมีส่วนร่วมของคนในหมู่บ้านกับคนที่ย้ายมาอาศัยในหมู่บ้านจัดสรรมีน้อย ซึ่งเกิดปัญหาความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน

นอกจากนี้ก็ยังมมีปัญหาอื่น ๆ ที่ตามมาเช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาการลักขโมย ปัญหาเด็กและเยาวชน ปัญหาขยะมูลฝอย ปัญหาเศรษฐกิจ ที่จะตามมา

ดังนั้นการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในเขตชานเมือง จึงเป็นการศึกษา ข้อมูล การวางแผนการดำเนินการในการป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้น โดยให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน

1.2 การจัดเวทีประชาคม

การจัดเวทีประชาคมเป็นกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ทำคนในชุมชนรับทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้น และร่วมกันเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาที่พบในชุมชนและหาแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาพร้อมกัน และทำให้ทราบข้อมูลชุมชน และปัญหาชุมชน ที่ชัดเจนและมีเข้าใจตรงกัน ส่งผลถึงการจัดกิจกรรมในการวางแผนในการแก้ไขปัญหาชุมชนชัดเจนยิ่งขึ้น

การจัดเวทีประชาคมแบ่งเป็น 3 เวที คือ

1.2.1 เวทีประชาคมนักวิชาการ และ อาจารย์

ได้รับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ในการศึกษาชุมชนในเรื่อง เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาชุมชน การเลือกกลุ่มเป้าหมายในการศึกษา การวางแผนในการเก็บข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนครอบคลุมในทุกด้าน และ การใช้กิจกรรมให้เด็กเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม การสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน และได้การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันของนักวิชาการ อาจารย์ที่เข้าร่วมในเวทีประชาคมนำเอาข้อมูล แนวคิดที่ได้จากการจัดเวที มาใช้ในการศึกษาข้อมูลชุมชนและการวางแผนการวิจัยในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

1.2.2 เวทีประชาคมผู้นำชุมชน และ ผู้นำองค์กรในท้องถิ่น

เพื่อรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อมูลชุมชนและสภาพปัญหาของชุมชนที่ทางผู้วิจัยนำเสนอให้กับผู้นำชุมชนและผู้นำองค์กรในท้องถิ่น หลังจากมีการศึกษาชุมชนทั้ง 10 หมู่บ้าน ในตำบลคอนแก้ว และเพื่อขอความเห็น แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ร่วมเสนอแนวทางป้องกันปัญหา ตลอดจนวางแผนแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนร่วมกัน และปรับแนวทางในการจัดกิจกรรมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนให้ไปในแนวทางที่ผู้นำชุมชนให้เห็นชอบร่วมกัน

1.2.3 เวทีประชาคมเด็กและเยาวชน

เป็นการนำเสนอข้อมูลสภาพปัจจุบันและปัญหาของชุมชนให้กับเด็กและเยาวชนได้ร่วมกันศึกษาข้อมูลของชุมชนที่ได้จากการศึกษาชุมชน และข้อมูลจากเวทีประชาคมผู้นำชุมชน เพื่อให้เด็กและเยาวชนช่วยกันหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา และร่วมมือกันวางแผนในการแก้ไขปัญหาของชุมชนร่วมกันโดยเด็กและเยาวชนในแต่ละหมู่บ้าน ของตำบลคอนแก้ว เด็กและเยาวชน ได้นำเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาพร้อมกันในเรื่อง สิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์

ประเพณีวัฒนธรรม และการศึกษาในส่วนที่ เด็กและเยาวชนไม่ชอบอ่านหนังสือโดยทุกกลุ่มได้ เสนอหาแนวทางที่จะแก้ไขปัญหาาร่วมกันร่วมกัน

1.3 การทดลองปฏิบัติการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน

การทดลองปฏิบัติการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนเป็นการดำเนินการให้เด็กและเยาวชนได้มีส่วนร่วมในการรับรู้ปัญหาของชุมชน สร้างเครือข่ายชุมชนภายในหมู่บ้านของตนเอง และกลุ่มหมู่บ้าน โดยมีผู้นำเยาวชนทำหน้าที่ในการประสานการทำงาน การจัดกิจกรรมในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนร่วมกัน โดยเด็กและเยาวชนตำบลคอนแก้ว ได้สร้างเครือข่ายในการพัฒนาตนเอง 3 เครือข่าย ในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนของตนมีกิจกรรม ดังนี้

เครือข่ายที่ 1 ได้ทำกิจกรรมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนร่วมกัน คือ โครงการสายน้ำสานสัมพันธ์

เครือข่ายที่ 2 ได้ทำกิจกรรมสร้างความเข้มแข็ง ของชุมชนร่วมกัน คือ โครงการรักการอ่าน

เครือข่ายที่ 3 ได้คิดและร่วมกันในการวางแผนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน คือ โครงการพัฒนาคนตรีเยาวชน

เด็กและเยาวชน ได้ร่วมกันเป็นเครือข่ายเด็กและเยาวชนระดับตำบลได้เสนอโครงการ มัคคุเทศก์น้อย ซึ่งแสดงถึงความพร้อม ความสัมพันธ์ของเด็ก ความร่วมมือกัน ของเครือข่ายเด็กและเยาวชน ตำบลคอนแก้ว อำเภอแมริม ในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

เด็กและเยาวชนเครือข่าย สายน้ำสานสัมพันธ์ได้มีการรวมกลุ่มกันเพื่อทำกิจกรรมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยการแก้ไขปัญหาของสิ่งแวดล้อม โดยการตรวจวัดคุณภาพน้ำ เพื่อช่วยลดปัญหาน้ำเสียในหมู่บ้าน และมีการณรงค์ให้คนในชุมชนตระหนักและช่วยกันรักษาสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในชุมชน จากกิจกรรมดังกล่าวพบว่า เด็กและเยาวชนได้แสดงความคิดเห็น ได้วางแผนในการทำกิจกรรมร่วมกัน ในการแก้ไขปัญหาของชุมชนและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

เด็ก และเยาวชนเครือข่ายรักการอ่าน เห็นความสำคัญในการใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ มาทำกิจกรรมในเรื่องของการอ่านหนังสือ เพื่อให้เด็กรักการอ่านมากขึ้น มีการจัดกิจกรรมรักการอ่าน การเรียนธรรมะในวันอาทิตย์ ทำให้เห็นถึงการรวมกลุ่มที่ทำกิจกรรมที่เกิดประโยชน์ต่อตนเอง และกลุ่มที่ร่วมทำกิจกรรมและสามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้

เด็กและเยาวชนในระดับตำบล ได้รวมกลุ่มเสนอโครงการมรดกเทศก้น้อย สำหรับเด็กและเยาวชน ในระดับตำบล ซึ่งแสดงให้เห็นว่า เครือข่ายเด็กและเยาวชน ตำบลคอนแก้ว มีการรวมกลุ่มกันอย่างเหนียวแน่น สามารถเสนอโครงการด้วยตนเอง และได้รับการสนับสนุนการทำงานจากองค์การบริหารส่วนตำบลคอนแก้วเป็นอย่างดี ซึ่งทำให้เครือข่ายเด็กและเยาวชน จะเป็นพลังในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในอนาคตเป็นอย่างดี

2. การอภิปรายผล

การสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน พบว่า ปัจจัยในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน มีปัจจัยที่สำคัญคือ

1. การมีข้อมูลของชุมชนที่ชัดเจน
2. กระบวนการในการสร้างการมีส่วนร่วมในการดำเนินการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยใช้เวทีประชาคมเป็นเครื่องมือที่สำคัญ
3. เครือข่ายเด็กและเยาวชนเป็นแกนนำในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

2.1 การมีข้อมูลชุมชนที่ชัดเจน การศึกษาชุมชนทำให้ทราบข้อมูลชุมชนที่ชัดเจนใช้เป็นพื้นฐานในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

ผลการศึกษาชุมชนทำให้ทราบถึงสภาพทั่วไป และข้อมูล ของแต่หมู่บ้าน ทั้ง 10 หมู่บ้านในตำบลคอนแก้ว อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งตำบลคอนแก้วเป็นชุมชนลักษณะกึ่งเมืองกึ่งชนบทรูปแบบการดำเนินชีวิตเป็นทั้งการใช้ชีวิตแบบชุมชนเมืองและชุมชนชนบทที่เรียกว่าเป็นชุมชนเขตชานเมืองมีหน่วยงานของทางราชการจำนวนมากมาตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ และมีการบริการสาธารณูปโภค ในเขตพื้นที่ ทำให้ประชาชนที่มาใช้บริการมีจำนวนมากขึ้น และปัญหาสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นกับชุมชน ปัญหาทางด้านการเพิ่มจำนวนประชากร รูปแบบการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนเปลี่ยนไป มีการแข่งขันกันสูง เด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนน้อย ปัญหาของหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านว่ามีปัญหาที่ต่างกัน เนื่องมาจากการขยายตัวของเมืองแต่ก็มีปัญหาที่คล้ายกันคือปัญหาค่าครองชีพที่มี ค่าใช้จ่ายมากขึ้น ค่าครองชีพสูงขึ้น ทำให้เกิดภาระหนี้สิน และมีคนภายนอกย้ายมาอาศัยอยู่เพื่อทำงานมากขึ้นจึงทำให้เกิดปัญหาต่างมากขึ้น เช่นปัญหาเรื่องแรงงานต่างด้าว ปัญหาที่อยู่อาศัย ปัญหาการมีส่วนร่วมของคนในหมู่บ้าน ปัญหาความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ปัญหายาเสพติด ปัญหาการลักขโมย ปัญหาเด็กและเยาวชน ปัญหาขยะมูลฝอย ปัญหาเศรษฐกิจ ที่จะตามมา

ดังนั้นการสร้าง ความเข้มแข็งให้กับชุมชนในเขตชานเมือง จึงต้องศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของชุมชนเป็นแนวทางสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ในการป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้น โดยให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา ดังกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับนักวิชาการหลายท่านเช่น

ธนพรรณ ธาณี (2540. : 34-35) กล่าวถึง การศึกษาชุมชน เพื่อหาข้อเท็จจริงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน เพื่อนำข้อเท็จจริงไปใช้ประโยชน์ในงานพัฒนานำไปปฏิบัติงานในสนามในด้านการวางแผนหรือการลงมือปฏิบัติงานสนามอย่างแท้จริง อรพินท์ สพอโชคชัย (2537 : 27) กล่าวว่า การศึกษาชุมชนว่า เพื่อเข้าใจชุมชนหรือหมู่บ้านที่จะพัฒนา ความเข้าใจนี้จะเป็นประโยชน์ในการดำเนินการประชุม(ระดมความคิด) เพื่อช่วยงานการพัฒนาหมู่บ้าน และสำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ. (2545 :224) ได้กำหนดความมุ่งหมายในการศึกษาชุมชนดังนี้คือ เพื่อทราบข้อมูลพื้นฐานต่าง ๆ ของชุมชน เพื่อทราบปัญหาต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน ทราบความต้องการต่าง ๆ ของประชาชนในชุมชน ทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนในชุมชน และความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนในชุมชนกับหน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ทั้งในและภายนอกชุมชน ทราบถึงความเชื่อ ค่านิยม เจตคติ ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมต่าง ๆ ของประชาชนในชุมชน ทราบถึงศักยภาพหรือขีดความรู้ความสามารถของชุมชน เช่น ผู้นำกลุ่มองค์กรสถาบันต่าง ๆ ทรัพยากรทั้งที่เป็นคนและเป็นวัตถุ เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาไปใช้ดำเนินการพัฒนาชุมชนในขั้นตอนต่าง ๆ ซึ่งลีอชา ธรรมวินัยสถิต (2538 : 37) ก็ได้กล่าวถึงเรื่องการศึกษาชุมชนเช่นกันว่า จะทำให้ทราบสภาพของปัญหาในชุมชน เข้าใจถึงปัญหาที่มีผลกระทบต่อประชาชน ทราบถึงลักษณะของผู้นำชุมชนทราบถึงทรัพยากรในชุมชน และทรัพยากรที่ต้องนำมาจากภายนอกชุมชนเพื่อใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนและได้แนวทางในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชน

สรุปได้ว่าการศึกษาชุมชนนั้นมีวัตถุประสงค์สำคัญคือ การทำความรู้จักชุมชนในด้านต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน การทำความเข้าใจในปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน พฤติกรรมของบุคคล องค์กรต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อที่จะนำเอาข้อมูลต่าง ๆ ในชุมชนไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาการพัฒนาชุมชนและการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

2.2 กระบวนการในการสร้างการมีส่วนร่วมในการดำเนินการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้เวทีประชาคม

การจัดเวทีประชาคม เพื่อให้เด็กเกิดความคิดและหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาชุมชน โดยการแสดงความคิดเห็นร่วมกัน การตัดสินใจแก้ไขปัญหาและวางแผนร่วมกันเพื่อการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน โครงการแต่ละโครงการจะเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน โดยมีผู้นำเยาวชนเป็นผู้ประสานงานโครงการให้โครงการดำเนินไปอย่างราบรื่น และสมาชิกของแต่ละโครงการ จะร่วมกันวางแผนรายละเอียดกิจกรรมของโครงการ

ผลที่ได้จากการจัดเวทีประชาคม

จากการจัดเวทีประชาคม นักวิชาการ เวทีประชาคมผู้นำระดับตำบล เวทีเด็กและเยาวชนระดับตำบล และเวทีเด็กและเยาวชนในระดับหมู่บ้าน ได้รับผลจากการจัดเวที มีดังนี้

2.2.1. ความรู้ที่ได้จากกระบวนการและรูปแบบในการจัดเวทีประชาคม

ในการจัดเวทีประชาคมนั้นผู้ที่ดำเนินการจัดเวทีประชาคมนอกเหนือจากจะต้องเตรียมการก่อนการจัดเวทีประชาคม ดำเนินการจัดเวทีประชาคมให้กระชับชัดเจนโดยใช้วิทยากรกระบวนการที่สามารถสร้างการมีส่วนร่วมและสรุปประเด็นปัญหาที่ชัดเจน และเมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการแล้ว จะต้องมีการประเมินผล สรุปการจัดเวทีประชาคมและมอบหมายการทำงานที่ชัดเจน

2.2.2. ได้กระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชน

ในการจัดเวทีประชาคมทำให้ทราบถึงแนวทางในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน จากการที่ได้ร่วมในเวทีประชาคมนักวิชาการ เวทีประชาคมผู้นำท้องถิ่น และเวทีประชาคมเด็กและเยาวชน ได้รับฟังข้อคิด ความเห็นในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนหลาย ๆ ด้าน รวมทั้งที่ได้รับฟังตัวอย่างจากการปฏิบัติการจริงในชุมชน พบว่า

แนวทางในการจัดกิจกรรมสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ที่เริ่มต้นจากการศึกษาข้อมูลชุมชนทั้ง และศักยภาพชุมชน การเข้าไปดำเนินกิจกรรมในชุมชนจะต้องกำหนดแผนในการดำเนินการ และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อบุคคลต่าง ๆ ที่อยู่ในชุมชน โดยต้องสร้างความคิด จิตสำนึก และกิจกรรมในการสร้างความร่วมมือ มุ่งให้เห็นความสำคัญของการทำงานร่วมกันโดยใช้หลักการมีส่วนร่วมและ ให้สมาชิกในชุมชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมตั้งแต่ต้น คือ การศึกษาข้อมูล การวิเคราะห์ปัญหา การวางแผนการทำงาน การแสวงหาศักยภาพของชุมชน การร่วมมือรับผิดชอบในการดำเนินงาน การประเมินผล และการร่วมรับผลประโยชน์ ส่วนได้ส่วนเสียจากการดำเนินงาน

การสร้างเครือข่ายการทำงานที่ชัดเจน และให้สมาชิกของชุมชน ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการมีผู้รับผิดชอบในการดำเนินงาน ที่มีศักยภาพสามารถสร้างเครือข่ายการทำงานเป็นอย่างดีมีการชุมชนให้การสนับสนุนการดำเนินงาน ร่วมมือกันในการดำเนินตามหลักธรรมาภิบาล ควรมีการเสริมแรงและการให้กำลังใจแก่ผู้รับผิดชอบการทำงาน เมื่อประสบผลสำเร็จแล้วต้องมีการประเมินผล มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันภายในกลุ่ม ระหว่างกลุ่ม ระหว่างองค์กร ที่มีการปฏิบัติงานคล้าย ๆ กัน ซึ่งสอดคล้องกับ ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2546 : 76-91) ได้เสนอแนวทาง การประเมินสถานะชนบทแบบมีส่วนร่วม (Participatory Rural Appraisal : PRA) คือให้คนชุมชนทุกกลุ่ม เข้าร่วมในรูปแบบของกระบวนการเสวนากลุ่มตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการและสร้างความเชื่อมั่นให้บุคคลที่เข้าร่วมในกระบวนการมีโอกาสในการวิเคราะห์ การตัดสินใจ และศักยภาพ ในการแก้ไขปัญหาของชุมชนร่วมกันกำหนดขอบเขตของปัญหาที่จะศึกษาวิเคราะห์ และวิธีการที่จะใช้ในการศึกษาให้เหมาะสมกับสถานะของชุมชน และมอบหมายหน้าที่ให้แต่ละบุคคล

ไปดำเนินการกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาของชุมชน และ อคิน รพีพัฒน์ (2531: 49) ได้กล่าวถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการพัฒนา ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา การพิจารณาปัญหา และจัดลำดับความสำคัญของปัญหาที่มีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุแห่งปัญหาที่มีส่วนร่วมในการค้นหา และพิจารณาแนวทางวิธีการในการแก้ปัญหาที่มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาและมีส่วนร่วมในการประเมินผลของกิจกรรมการพัฒนาซึ่งในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา จะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่จะกำหนดปัญหา และความต้องการด้วยตนเอง โดยเฉพาะในขั้นตอนการวางแผนแก้ไขปัญหา

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า การให้ประชาคมมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาและการแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยใช้เวทีประชาคมเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนการทำงาน โดยมีเครือข่ายเด็กและเยาวชนเป็นแกนนำในการดำเนินการ จึงเป็นแนวทางในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

3. เครือข่ายเด็กและเยาวชนเป็นแกนนำในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

จากการจัดเวทีเด็กและเยาวชนในระดับตำบล และระดับหมู่บ้าน ของการวิจัยการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน ที่ผ่านมา เด็กและเยาวชน ที่เป็นแกนนำ สมาชิกของโครงการได้แสดงภาวะความเป็นผู้นำ และ เป็นผู้นำกิจกรรมซึ่งในโครงการวิจัยพบข้อมูลที่สำคัญในการสร้างผู้นำเครือข่ายเด็กและเยาวชนในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ดังนี้

สมาชิกเครือข่ายทุกคนต้องเข้าใจ ว่ากิจกรรมในโครงการ เป็นกิจกรรมที่สมาชิกเครือข่ายทุกคนเป็นเจ้าของ ได้ศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นกับชุมชนของตนเอง และได้มีการอภิปรายเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ มีการรวมกลุ่มกันเพื่อช่วยกันในการทำงาน มีการเสนอโครงการที่เด็กและเยาวชนอยากจะทำให้เกิดขึ้นในชุมชน โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับชุมชนของตนเอง มีการวางแผนเกี่ยวกับรายละเอียดของโครงการและกิจกรรมในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

เครือข่ายเด็กและเยาวชนเกิดความรัก ความสามัคคี มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สร้างความสัมพันธ์ระหว่างเด็กและเยาวชนภายในชุมชนและตำบล เมื่อได้ทำกิจกรรมร่วมกัน เด็กและเยาวชนกล้าแสดงความคิดเห็นและร่วมตัดสินใจในการวางแผนเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนของตนเอง และเชื่อว่าในอนาคตเด็กและเยาวชนจะสามารถรู้จักการวางแผนเพื่อการทำงานในกลุ่มหรือวางแผนแก้ไขปัญหาของชุมชนได้

เด็กและเยาวชนได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ไม่ไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับหมู่บ้านหรือชุมชนของตนเองด้วยตนเองอย่างเป็นรูปธรรม

จะเห็นได้ว่าจากการจัดกิจกรรมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนแบบมีส่วนร่วมโดยมีเด็กและเยาวชนเป็นแกนนำ ได้ใช้เวทีประชาคมเป็นเครื่องมือสำคัญในการดำเนินการในลักษณะของเครือข่าย และมีการบันทึกข้อมูลร่วมกันของผู้วิจัยและเด็กและเยาวชนในชุมชนพบว่า เด็กและเยาวชน ได้มีพัฒนาการในการร่วมมือกันในการจัดกิจกรรม มีความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรม การทำงานร่วมกัน การจัดกิจกรรมอื่น ๆ เด็กและเยาวชน กล้าคิด กล้าแสดงออก และพร้อมที่จะรับผิดชอบการทำงานร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับ สนธยา พลศรี. (2550 : 286) เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน หมายถึง ความเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกซึ่งอาจจะเป็นบุคคลกับบุคคล กลุ่มกับกลุ่ม องค์กรกับองค์กร องค์กรกับชุมชนอื่นๆ หรือระหว่างชุมชนอื่นเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ ทรัพยากรสนับสนุนส่งเสริมและร่วมกันดำเนินกิจกรรมพัฒนาชุมชนของสมาชิกให้ประสบความสำเร็จ และต่อเนื่องบนพื้นฐานของความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกันด้วยความเป็นกัลยาณมิตรและเอื้ออาทรต่อกัน

4. ผลการทดลองปฏิบัติการ สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน

การทดลองปฏิบัติการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน โดยใช้มีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนได้สร้างเครือข่ายเด็กและเยาวชนในการร่วมวิเคราะห์ปัญหา วางแผนการแก้ปัญหา ทำกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยมีโครงการมีกิจกรรมในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และมีผลการประเมินตามแบบประเมินการดำเนินงาน พบว่าเด็กและเยาวชนทำงานเป็นกลุ่ม มีเครือข่ายการทำงานร่วมกันและทุกคนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมที่เครือข่ายเด็กและเยาวชนกำหนด

4.1. ผลที่ได้กับสมาชิกเครือข่ายเด็กและเยาวชน

4.1.1 ได้รับความรู้ที่ได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้ ได้รู้จักเพื่อนมากขึ้น เด็กได้ทำกิจกรรม เด็กได้แสดงออก เด็กได้เรียนรู้ร่วมกันในลักษณะการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และแบบที่สอนน้อง เด็กได้รู้จักกระบวนการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ เด็กได้ฝึกความรับผิดชอบ เด็กเกิดความรัก ความสามัคคีในการทำงานร่วมกัน เกิดเป็นเครือข่ายการทำงาน อย่างต่อเนื่อง

4.1.2 มีการทำกิจกรรมที่เป็นการทดลอง ทำให้เด็กมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมและเด็กสนใจในการทดลอง เช่น การตรวจวัดคุณภาพน้ำที่เด็กได้ปฏิบัติจริง ทำให้ทราบว่าน้ำที่เด็กๆ ไปตรวจมีคุณภาพน้ำอย่างไร และเด็กเมื่อเด็กพบปัญหาที่ทำให้มีสภาพน้ำเสีย ในแหล่งน้ำ เด็กก็จะหาวิธีในการแก้ไขหรือป้องกันไม่เกิดน้ำเน่าเสียร่วมกัน

4.1.3 การมีส่วนร่วมของเด็กที่ร่วมกิจกรรมในโครงการมีส่วนร่วมเริ่มจากการวางแผนว่าจะทำแบบไหนก่อนแล้วจึงจะทำอย่างไรหนต่อไป ซึ่งการทำแบบนี้ทำให้เด็กและเยาวชนในโครงการ

เป็นผู้วางแผนที่จะทำกิจกรรมต่างๆ เพราะเป็นผู้ที่ทราบปัญหาในชุมชนมากกว่าและจะทำให้เด็กและเยาวชนเข้าใจมากขึ้นเกี่ยวกับการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนของตนเอง

4.1.4 การที่เด็กมีส่วนร่วมแท้จริงทำให้เด็กสนุกในการทำกิจกรรมและรู้สึกผูกพันกับคนในกลุ่มและสนใจในกิจกรรมที่ได้ทำจึงทำให้เด็กอยากที่จะมาร่วมกิจกรรมอีกและอยากให้มีกิจกรรมอื่นๆอีก และกิจกรรมบางกิจกรรมสอนให้เด็กรู้จักคิดและตัดสินใจโดยเข้าเป็นผู้ที่ตัดสินใจ ที่จะทำหรือแก้ไขปัญหานั้นอย่างมีส่วนร่วมและเข้าใจในการทำงานมากขึ้นซึ่งเกิดจากการเรียนรู้ในการทำงานร่วมกันในโครงการ และต่อไป เด็กก็จะสามารถคิดเองได้ วางแผนได้ และสุดท้ายเด็กก็จะสามารถที่จะแก้ไขปัญหานั้นที่เกิดขึ้นได้ในอนาคต

4.1.5 การทำกิจกรรมโดยมาด้วยความเต็มใจและมาเพื่ออยากที่จะเรียนรู้ร่วมกัน และในกิจกรรมมีทั้งความสนุกความรู้ แล้วเด็กและเยาวชนสามารถนำไปใช้ได้ในการทำงานร่วมกับคนอื่น กับชุมชนกับคนในครอบครัว โรงเรียนก็สามารถนำไปใช้ได้ เด็กมีโอกาสดูแลเพื่อนต่างหมู่บ้านที่อยู่ในตำบลเดียวกันและได้แลกเปลี่ยนความรู้

4.1.6 เด็กได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้เด็กรู้จักการปรับตัวให้เข้ากับคนอื่นได้ และสามารถทำงานกับเพื่อนต่างหมู่บ้านได้ และทำให้เด็กสามารถใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ไม่เอาเวลาไปเล่นเกมส์ ดิชาเสพติด หรือทำอย่างอื่นที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและชุมชน การสร้างกิจกรรมขึ้นมาทำให้เด็กได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์และสามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้

4.1.7 เด็กสามารถที่จะนำเอาความรู้ที่ได้จากการทำกิจกรรมต่างๆไปสอนให้กับ คนที่ไม่มีโอกาสที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมได้ และสามารถสร้างเครือข่ายในการทำงานหรือกิจกรรมต่างๆ ซึ่งเด็กอาจเป็นผู้ที่ถ่ายทอดให้กันเองได้ หลังจากที่ได้ทำกิจกรรมมาแล้ว และทำให้เด็กเกิดความภูมิใจว่าเขาสามารถทำได้ ซึ่งจะช่วยให้เด็กกล้าที่จะคิดและตัดสินใจร่วมกันได้ในอนาคต

ผลการทดลองปฏิบัติการกิจกรรมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนดังกล่าวสอดคล้องกับ ประพันธ์ ธรรมไชย และคณะ. (2547 : 297) กล่าวว่า การเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน ความเข้มแข็งของชุมชนว่า ลักษณะของชุมชนเข้มแข็งจะต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้ ชุมชนมีการรวมตัวกันอย่างเป็นปึกแผ่น มีความผูกพัน จนสามารถเอื้อเพื่อเอื้อซึ่งกันและกันได้ มีศักยภาพที่สามารถพึ่งตนเองได้ และแม้จะมีการพึ่งพิงภายนอกแต่ชุมชนก็มีอำนาจในการตัดสินใจและเลือกสรรได้ในระดับสูง สามารถควบคุมและจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยตนเองเป็นส่วนใหญ่ โดยอาศัยความรู้และกลไกภายในและภายนอกชุมชน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมและมีศักยภาพในการพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องโดยอาศัยกระบวนการการเรียนรู้และภูมิปัญญาของตนเองเข้าจัดการกับปัญหาด้านการปกครอง วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งสามารถถ่ายทอดความรู้ได้อีกด้วย และ สนธยา พลศรี. (2550 : 109) กล่าวถึง ชุมชนที่เข้มแข็งต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้ คือ มีจิตสำนึกชุมชน มีจิตวิญญาณชุมชน เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ มีองค์กร

ชุมชนเข้มแข็ง มีการจัดการชุมชน มีเครือข่ายชุมชน มีภาวะผู้นำชุมชน เป็นชุมชนพึ่งตนเองได้ เป็นชุมชนสงบสุข ชุมชนเข้มแข็งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ มีคุณธรรมและมีความสุข เมื่อคนมารวมตัวกันเป็นชุมชนและสร้างชุมชนให้สงบสุขแล้วชุมชนก็มีความเข้มแข็ง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น เป็นชุมชนที่ยั่งยืน ชุมชนที่เข้มแข็งเป็นชุมชนที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรต่าง ๆ แต่ดำรงรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมทั้งสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมและทรัพยากรต่าง ๆ ของชุมชนไว้ได้แล้วสืบทอดต่อไปให้ลูกหลานไม่ล่มสลายโดยง่าย และ ลิน สือสวน (อ้างใน, ปาริชาติ วลัยเสถียร, 2546:435) เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งเสริมองค์กรประชาชนในเมือง ศึกษาเฉพาะกรณีสหกรณ์เครดิตยูเนียน ชุมชนหลังบ้านมนังคศิลา เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร พบว่า การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนจึงหมายถึง การที่ประชาชนในชุมชนต่าง ๆ ของเมืองหรือชนบทรวมตัวกันเป็น “องค์กรชุมชน” โดยมีการเรียนรู้ การจัดการ และการแก้ไขปัญหา ร่วมกันของชุมชนแล้วถึงได้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจสังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนตลอดจนมีผลกระทบต่อภายนอกชุมชนที่ดีขึ้นตามลำดับ โดยอาศัยพื้นฐานการมีส่วนร่วมของประชาชน และมีกระบวนการในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ดังเช่น มีการรวมตัวกันเป็น กลุ่ม องค์กร มีเป้าหมายร่วมกัน มีการเสียสละ ไม่เห็นแก่ตัว มีการระดมความคิดเห็นกันในการดำเนินงานอย่างสุดความสามารถและ มีกิจกรรมต่อเนื่องกัน

4.2. องค์ความรู้และผลการศึกษา ที่ได้จากการทดลอง ปฏิบัติการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนมีผลการศึกษาดังนี้

องค์ความรู้ที่ได้จากการจัดกิจกรรมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

การจัดกิจกรรม สำหรับเด็กและเยาวชน ต้องจัดให้เหมาะกับวัยของเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการ ให้ทุกคนให้สามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมได้ กระบวนการในการจัดกิจกรรม สำหรับเด็กและเยาวชนนั้น ต้องมีการให้ความรู้ ประสบการณ์ และการสร้างเจตคติที่ดีให้กับเด็กและเยาวชน โดยใช้กิจกรรมเป็นเครื่องมือ ระยะเวลาในการจัดกิจกรรม แต่ละกิจกรรมไม่นานจนเกินไป โดยยึดเด็กและเยาวชนเป็นศูนย์กลาง ให้เด็กและเยาวชนได้แสดงออกให้มากที่สุด เกิดการเรียนรู้ด้วย โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนได้ยึดเอาสภาพปัญหาของชุมชนเป็นตัวตั้ง และให้เด็กและเยาวชนเป็นผู้รับข้อมูล วางแผนในการจัดกิจกรรมและลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ในการแก้ไขปัญหาของชุมชนได้ คิดวิเคราะห์ และสรุปความรู้และแนวปฏิบัติด้วยตนเอง กระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนนั้น ต้องยึดชุมชนเป็นหลัก

4.2.1 กระบวนการในการการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชน

1) ต้องมีข้อมูลของชุมชน ทั้งข้อมูลทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ที่ใช้เป็นพื้นฐานในการทำงานด้านการพัฒนา และมีข้อมูลระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ในการดำเนินงานการประสานการทำงานร่วมกันระหว่างบุคคลต่าง ๆ ที่อยู่ในชุมชน

ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่น ในการจัดกิจกรรมการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง จึงจะสามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนอย่างยั่งยืน

2) ต้องมีเครือข่ายการทำงาน มีการสร้างความเข้าใจเบื้องต้นและการสร้างจิตสำนึกในการทำงานชุมชน มีการประสานการใช้ทรัพยากร มีผู้นำ ผู้ประสานงาน แกนนำ และผู้รับผิดชอบ ในการดำเนินการ ในการปฏิบัติงานในชุมชน มีการเตรียมการทำงาน การวางแผน การปฏิบัติงานร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

3) ต้องมีการระดมสรรพกำลังและทรัพยากรในชุมชนมาร่วมกิจกรรมในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน และสร้างความเป็นเจ้าของกิจกรรมให้กับสมาชิกในชุมชน ตามความต้องการของชุมชน

4) ต้องมีการรายงานผลการทำงานให้กับทุกคนที่มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้ที่เกี่ยวข้องได้ทราบ เพื่อจะได้ปรับปรุงและพัฒนาการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยมีการประเมินผลการทำงาน เพื่อจะได้นำมาข้อมูลดังกล่าวมาใช้ ในการพัฒนากระบวนการทำงานต่อไป

ซึ่งในเรื่องดังกล่าวจะสอดคล้องกับผลการวิจัยของนักวิจัยที่ไปปฏิบัติงานในชุมชน เช่น นายสุพจน์ แสงเงิน, และคณะ(2546 : 241 - 254) ได้วิจัยเรื่องกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ในการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน : กรณีศึกษา ชุมชนแผ่นดินทองคอยรุตต์แก้ว ผลการศึกษาถึงกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนแผ่นดินทอง พบว่า ชุมชนมีเป้าหมายในการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสมาชิกในชุมชนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งร่างกายสติปัญญาและจิตใจ การปรับตัวของชุมชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนมีการปรับตัวทางเศรษฐกิจ และทางสังคมและวัฒนธรรม คือการปรับเปลี่ยนวิถีการดำรงชีวิต การจัดแบ่งเป็นกลุ่มบ้าน การสร้างระบบความสัมพันธ์แบบเกื้อกูลในชุมชน การพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดี มีการเกื้อกูลพึ่งพาอาศัยกันพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน การทำกิจกรรมร่วมกัน ออกมาเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน

ผศ.ดร.มนตรี กรรพุมมาลย์, และคณะ(2547 : 96 – 101) ได้วิจัยเรื่ององค์กรชุมชนเข้มแข็งและการพัฒนารูปแบบเครือข่ายองค์กรชุมชน:กรณีศึกษาชุมชนในเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอมือง จังหวัดลำพูน ศักยภาพของชุมชนในการศึกษาและวิเคราะห์ชุมชนโดยการมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาชุมชน และความเข้มแข็งของชุมชน โดยมีปัจจัยหลักอยู่ที่ การร่วมมือกันทำงาน การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ระบบเศรษฐกิจของชุมชนที่พึ่งตนเอง และ ความเอื้ออาทรที่มีต่อกัน

ยงยุทธ พึ่งวงศ์ญาติ (2543 :49 -53) ได้วิจัย เรื่องการมีส่วนร่วมของเยาวชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศึกษาเฉพาะกรณีเยาวชนในเขตจังหวัดปทุมธานี ผลการศึกษากการมีส่วนร่วมของเยาวชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมพบว่า การรับข่าวสารจากวิทยุและความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และขาดระบบที่จะปลูกฝังความสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้กับเยาวชน ทำให้การมีส่วนร่วมของเยาวชนในการดำเนินกิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีไม่

มากเท่าที่ควร หากมีการทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง โดยผ่านกระบวนการเวทีประชาคมหมู่บ้าน การจัดทำแผนแม่บทชุมชน และการเสริมสร้างองค์ความรู้วิชาการด้านต่าง ๆ ให้เยาวชนเกิดความตระหนักและเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วม ในการศึกษาข้อมูลชุมชน การวิเคราะห์ข้อมูล และการสรุปสภาพปัญหาในชุมชน ตลอดจนการนำเอาข้อมูลดังกล่าวมาใช้ในการวางแผนแก้ไข ปัญหาของชุมชน โดยใช้ศักยภาพภายในชุมชนร่วมมือกันในการดำเนินการแก้ไขปัญหาของตนเอง ในลักษณะของ กลุ่ม หรือองค์กรภายในชุมชนที่ให้ความร่วมมือเป็นเครือข่ายการทำงานร่วมกัน ก็จะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น ทำให้เกิดแนวคิดที่ว่า เด็กและ เยาวชน เป็นพลังในการ สร้างความเข้มแข็งของชุมชน

จากข้อมูลในการวิจัยเรื่องการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนเขตชานเมืองจังหวัด เชียงใหม่ โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนในท้องถิ่น กรณี ศึกษา ตำบล ดอนแก้ว อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ที่มีวัตถุประสงค์สำคัญ คือศึกษาสภาพปัญหาของชุมชนใน เขตชานเมืองจังหวัดเชียงใหม่ ศึกษาปัจจัยในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในเขตชานเมือง และทดลองปฏิบัติการแก้ไขปัญหาชุมชนในเขตชานเมือง โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของเด็ก และเยาวชนในท้องถิ่น นั้นได้พบกระบวนการในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน นั้นเป็นสิ่งที่ต้อง ดำเนินการอย่างเป็นกระบวนการ และดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยเริ่มจากการศึกษาข้อมูลชุมชน ร่วมกัน วิเคราะห์ปัญหาหารือร่วมกัน วางแผนการปฏิบัติงานในการแก้ไขปัญหาหารือร่วมกัน โดยใช้ศักยภาพ ของชุมชนเป็นหลัก ใช้เวทีประชาคมเป็นเครื่องมือสำคัญในการดำเนินการ และให้ตระหนักว่า ชุมชนเป็นของทุกคนในชุมชน ทุกคนต้องร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีจิตสำนึกในการรัก เพื่อนบ้าน รักท้องถิ่น เอื้ออาทร ต่อกันมีการรับฟังความคิดเห็นของประชาคม จนเป็นที่ยอมรับของ ประชาคม โดยการใช้กิจกรรมการทำงานเป็นหลัก ซึ่งจะต้องมีการสร้างเครือข่ายการทำงาน มีผู้ประสานงานงานที่เป็นผู้นำที่ดี มีความเสียสละ และเป็นที่ยอมรับของประชาคมในตำบลหมู่บ้าน ของตนเอง ซึ่งการทำงานการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนนั้นจะต้องได้รับความร่วมมือและการ ช่วยเหลือในการดำเนินการจากองค์กร ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และหน่วยงานการ ปกครองส่วนท้องถิ่น ที่จะเอื้ออำนวยการทำงาน การร่วมมือช่วยเหลือกัน ก็จะส่งผลให้ กระบวนการในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนประสบผลสำเร็จ และสร้างความเป็นปึกแผ่นของ สังคมไทยในโอกาสต่อ ๆ ไป

5. ข้อคิดเห็น / ข้อเสนอแนะ

ในระหว่างดำเนินการจัดทำโครงการวิจัยสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในเขต ชานเมืองจังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน กรณีศึกษา : ตำบล ดอนแก้ว อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ ครั้งนี้ก็พบเจอกับอุปสรรคหลายด้าน ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอ เสนอแนะเกี่ยวกับการทำงาน เพื่อเป็นประโยชน์ในการทำงานวิจัยในครั้งต่อไป ดังนี้

5.1 ข้อเสนอแนะด้านการทำงาน

ด้านการศึกษาชุมชน

5.1.1. การเก็บข้อมูลในชุมชนที่เป็นเขตชานเมืองหรือ กึ่งเมืองควรมีการลงเก็บข้อมูลในวันเสาร์หรือวันอาทิตย์เนื่องจากวันจันทร์-ศุกร์ ประชาชนออกไปทำงานนอกบ้านจึงทำให้ได้ข้อมูลไม่ครบ

ด้านการมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

5.1.2. การร่วมรับฟังข้อคิดเห็นจากหลาย ๆ ฝ่ายจะช่วยให้ได้ข้อมูลที่หลายด้านและครอบคลุมและเกิดประโยชน์ในการทำงานวิจัยในชุมชนต่าง ๆ

5.1.3. การกำหนดกิจกรรมที่จะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมควรให้เด็กมีส่วนร่วมกำหนดในกิจกรรมและมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดกิจกรรมให้ชัดเจน

5.1.4. ควรมีการประเมินผลการทำงานหรือกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นทุกครั้ง เพื่อสามารถนำข้อบกพร่องมาปรับปรุง แก้ไขในการจัดกิจกรรมในครั้งๆ ไป

5.1.5. ควรมีการแบ่งงานที่การทำงานให้ชัดเจนของสมาชิกเครือข่ายเพื่อถ่ายทอดการรวบรวมและทบทวนงานที่ต้องทำต่อไป

5.1.6. ควรเลือกผู้ประสานงานหรือแกนนำ หรือผู้นำเยาวชน ที่มีความสนใจในงานรับผิดชอบ และติดตามงานอยู่เสมอ เพื่อการดำเนินงานจะเป็นไปอย่างต่อเนื่อง

5.1.7. ควรเปิดใจในการรับฟังข้อเสนอแนะและรับฟังความคิดเห็นในหลายฝ่าย เพื่อการที่จะได้ปรับปรุงการทำงานและจะได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายในการทำงาน

องค์กรที่ปฏิบัติงานในพื้นที่

5.1.8. หน่วยงาน หรือหน่วยราชการในพื้นที่ควรมีแผนการดำเนินงานเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนในพื้นที่ ควรให้ความสำคัญและมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อสร้างความสำนึกว่าเด็กและเยาวชนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และสามารถแก้ไขปัญหาของชุมชน และสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

5.1.9. องค์กรภาครัฐ หรือภาคเอกชน หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดทำโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนอย่างต่อเนื่อง โดยจัดทำเป็นแผนในการพัฒนาชุมชน และกำหนดเจ้าหน้าที่รับผิดชอบให้ชัดเจน

5.1.10. องค์กรบริหารส่วนตำบล ที่มีพื้นที่เป็นศูนย์กลางของตำบล ควรเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนได้เข้ามาใช้ทรัพยากรของหน่วยงานให้มากขึ้นและ หน่วยงานควรอำนวยความสะดวกให้กับเด็กและเยาวชน ในเรื่อง สถานที่ อุปกรณ์ และเครื่องมือในการจัดกิจกรรม เช่น ห้องประชุม โต๊ะ เก้าอี้ เครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องฉาย ตามสมควร

5.2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำงานวิจัยครั้งต่อไป

จากการดำเนินการจัดทำโครงการวิจัยสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในเขตชนเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน กรณีศึกษา : ตำบลคอนแก้ว อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ พบอุปสรรคหลายด้าน ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะเกี่ยวกับการทำงานวิจัย เพื่อเป็นประโยชน์ในการทำงานวิจัยในครั้งต่อไป ดังนี้

5.2.1 ในการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลของชุมชนไม่ว่าจะเป็นการสอบถามหรือสัมภาษณ์ ควรทำการเก็บข้อมูลในช่วงวันเสาร์และวันอาทิตย์ เพราะในวันธรรมดาวันจันทร์ถึงวันศุกร์ ส่วนมากชาวบ้านจะออกไปทำงาน สำหรับการเก็บข้อมูลของเด็กและเยาวชนอาจจะทำการเก็บข้อมูลในช่วงตอนเย็นของทุก ๆ วัน เนื่องจากเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่มักจะไปเล่นกีฬาในช่วงตอนเย็นหลังเลิกเรียน การเก็บข้อมูลในช่วงเวลาดังกล่าวนี้ก็เพื่อเป็นการสะดวก

5.2.2 ก่อนลงพื้นที่เพื่อทำการศึกษาชุมชนและเพื่อเก็บข้อมูลนั้น ผู้ที่ทำการเก็บข้อมูล ควรมีการประสานการทำงาน วางแผนร่วมกับหน่วยงานที่รับผิดชอบในพื้นที่นัดหมายระหว่างผู้วิจัยกับประชาชนที่อยู่ในชุมชน ในการเก็บข้อมูลในแต่ละหมู่บ้าน ทั้งนี้ก็เพื่อความสะดวกรวดเร็ว ประหยัดเวลาในการเดินทาง และเพื่อให้ไม่เป็นการเก็บข้อมูลที่ซ้ำซ้อนกัน

5.2.3 ในเรื่องของผู้ประสานงานโครงการ ควรมีการคัดเลือกผู้ประสานงานโครงการ ที่มีประสิทธิภาพ ประสานงานได้อย่างรวดเร็ว หากผู้ประสานงานประสานงานให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ซ้ำอาจทำให้งานของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งนั้นดำเนินการช้า งานก็จะเสร็จช้า

5.2.4 สำหรับผู้ช่วยนักวิจัย นักศึกษาฝึกประสบการณ์ ควรมีการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับ การจัดกิจกรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ความรู้เกี่ยวกับคอมพิวเตอร์และโปรแกรมการใช้ คอมพิวเตอร์ เช่น โปรแกรม Microsoft Word , Microsoft PowerPoint, Microsoft Excel เป็นต้น

5.2.5 การทำงานกับเด็กและเยาวชนนั้นเป็นเรื่องที่ยาก ดังนั้นผู้ที่ทำงานกับเด็กควรมีการปรับตัวให้เข้ากับเด็ก เป็นพี่เลี้ยงและคอยให้คำปรึกษากับเด็ก ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการสร้างความไว้วางใจให้กับเด็ก ให้เด็กรู้สึกเป็นกันเอง และเพื่อให้เด็กเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความเต็มใจ ผลงานต่าง ๆ ก็จะได้ผลตามที่ได้วางแผนไว้

5.2.6 เด็กและเยาวชน มาจาก ครอบครัวต่าง ๆ กัน ดังนั้น ควรมีการสังเกตพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน ในระหว่างการทำกิจกรรมร่วมกับเด็กและเยาวชน ด้วย เพื่อจะเข้าใจในพฤติกรรมของเด็กที่แสดงออกมา

5.2.7 ควรเลือกกิจกรรมที่ดึงดูดความสนใจของเด็กไม่ควรเป็นวิชาการมากเกินไป ควรมีเกมและกิจกรรมสลับกันเพื่อให้เด็กสนุกกับการร่วมกิจกรรมตามที่กำหนด

5.2.8 ควรแบ่งช่วงอายุของเด็กและเยาวชนให้สอดคล้องกับกิจกรรมและความสนใจ เพื่อให้เด็กได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามกิจกรรมตามที่กำหนดตามวัยและ ระดับความสนใจ

ในบางครั้งควรให้เด็กและเยาวชนที่มีอายุมากกว่าเป็นผู้เลี้ยงเด็กและเยาวชนที่มีอายุน้อยกว่า เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน
